

Розділ 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕДАГОГІКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

УДК 159.98-057.87:378.60

Скрипка Л. І.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У роботі досліджена проблема формування пізнавальної активності студентів в процесі навчання. Виявленні, теоретично й експериментально обгрунтовані на базі Коледжу переробної та харчової промисловості педагогічні умови удосконалення системи формування пізнавальної активності студентів. Розглядається цілеспрямоване використання сучасних технологій, методів, прийомів і засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, а саме мотивації навчання, використання інтерактивних технологій і проблемного навчання, застосування різноманітних форм самостійної роботи студентів над навчальним матеріалом, після впровадження методики виконання лабораторних занять технологи підвищили свій рівень практичних навичок та вмінь щодо ефективного розв'язання навчально-виробничих задач, аналогічних реальним, виконання професійних завдань, що відображають конкретні виробничі проблеми та ситуації.

The paper investigated the problem of formation of cognitive activity of students in the learning process. Identify theoretically and experimentally grounded at the College of processing and food industry improving system pedagogical conditions of formation of cognitive activity of students. We consider the purposeful use of modern technology, methods, techniques and means to enhance teaching and learning of students, such as learning motivation, interactive technology and problem-based learning, the use of various forms of independent work on course material, after the introduction of methods of laboratory classes technologists increased their level practical skills and skills for effective teaching and solving production problems similartoreal performance of professional tasks that reflect the specific production problems and situations.

В работе исследована проблема формирования познавательной активности студентов в процессе обучения. Выявлены, теоретически и экспериментально обоснованы на базе Колледжа перерабатывающей и пищевой промышленности педагогические условия совершенствования системы формирования познавательной активности студентов. Рассматривается целенаправленное использование современных технологий, методов, приемов и средств активизации учебно-познавательной деятельности студентов, а именно мотивации обучения, использование интерактивных технологий и проблемного обучения, применение различных форм самостоятельной работы студентов над учебным материалом, после внедрения методики выполнения лабораторных занятий технологи повысили свой уровень практических навыков и умений по эффективному решению учебно-производственных задач, аналогичных реальным, выполнения профессиональных задач, отражающие конкретные производственные проблемы и ситуации.

Ключові слова: *інтерактивні технології, проблемне навчання, мотивація навчання, сучасні технології.*

Сучасна вища освіта повинна забезпечувати виконання низки завдань, зокрема, економічний успіх країни, сталий розвиток суспільства. Ці завдання можливо реалізувати через таку підготовку майбутніх фахівців, яка відповідає запитам сучасного ринку праці.

Основна увага у вищих навчальних закладах повинна приділятися розвитку особистості студента, його комунікативній підготовленості, формуванню професійних компетенцій, здатності здобувати і розвивати знання, мислити і працювати по-новому [1.с.56].

Новітні технології, автоматизація і комп'ютеризація процесів виробництва вимагають від майбутніх фахівців здобуття в процесі навчання високого рівня професійної кваліфікації. Саме від викладачів професійно спрямованих дисциплін залежить інтерес студентів до майбутньої професії, сформованість професійно та соціально значущих умінь та навичок.

Спрямованість на професійну діяльність майбутнього техника-технолога з виробництва молочних продуктів необхідно формувати у процесі професійної підготовки в Коледжі переробної та харчової промисловості на лекційних, практичних і, особливо, лабораторних заняттях [2.с.95].

Проведено дослідження для студентів третього курсу, яке відобразило проблеми та недоліки професійної підготовки майбутніх фахівців харчової галузі. Впровадження методики виконання лабораторних занять “Організація контролю технологічного процесу виробництва молочних продуктів в навчально-виробничих умовах” дозволено студентам оновлювати знання з усіх дисциплін спеціального циклу, підтримувати рівень кваліфікації, оволодівати принципом колективної роботи, психотехнікою саморегуляції в напружених ситуаціях.

В цілому у студентів значно підвищився рівень мотивації до навчальної та професійної діяльності при вивченні спеціальної дисципліни [3.с.65].

Майбутній фахівець під час навчання в коледжі повинен не лише опанувати ґрунтовні професійні знання, а й вміти самостійно застосовувати їх у виробничій діяльності задля вирішення професійних задач [4.с.16].

Проведено експериментальне дослідження зі студентами гр. Т-31 дало змогу визначити принципи й психолого-педагогічні умови забезпечення професійної мотивації їх навчання та підвищення психологічної готовності до трудової діяльності.

Проведене експериментальне дослідження зі студентами гр. Т-31 дало змогу визначити принципи й психолого-педагогічні умови забезпечення професійної мотивації їх навчання та підвищення психологічної готовності до трудової діяльності:

1. формувати (і підтримувати) прагнення студентів виявити і ствердити себе через навчально-професійну діяльність. Із цією метою застосовують:

- ознайомлення з майбутньою професійною діяльністю, її суспільною значимістю;
- створення уявлень про професіонала з обраної спеціальності, усвідомлення ближніх (безпосередніх) і кінцевих (перспективних) цілей професійного навчання;
- складання «Образу-Я» як фахівця.

2. Формувати ціннісні орієнтації, що пов'язані з професійною діяльністю;

- забезпечення умов для самопізнання, самовиховання, стимулювання прагнення до самовдосконалення;
- підтримання допитливості й “пізнавального” психологічного клімату в студентській академічній групі.

Як наслідок, формується часова перспектива, ідентифікація з професійною моделлю, уявлення про себе в майбутньому в ролі виконавця професійної діяльності.

Аналізуючи результати експериментального дослідження, можна констатувати позитивну динаміку зростання навчальної мотивації при вивченні спеціальних дисципліни професійної мотивації в цілому, а тому й покращення підготовки до професійної діяльності студентів коледжу.

Дані результати дозволяють визнати проведення експериментального дослідження успішним, а доцільність та ефективність впровадження в педагогічний процес моделі підготовки студентів до професійної діяльності.

Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності не нова для дидактики. Але особливо актуальною вона стала на сучасному етапі становлення національної освіти і збагачення її новим змістом. Із педагогічної практики відомо, що ефективність навчання суттєво знижується, коли застосовуються пасивні методи дидактичного впливу, відсутній діалог між викладачем і студентом. З метою формування пізнавальної активності студента в навчальному процесі сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні методи навчання такими прийомами та способами, які сприяли б формуванню у студентів мотивації вивчення майбутньої професійної діяльності та змістових життєвих настанов, високого рівня активності й емоційної заангажованості в навчально-пізнавальній діяльності, створенню умов

для активного набуття учнями загальнонаукових та професійних знань, навичок та вмінь [15].

Важливе завдання сьогодення – всіляко сприяти розвитку пізнавальної активності кожного студента. Треба не тільки будити в ньому цікавість до досліджуваного матеріалу, але й добиватися того, щоб вона перетворилася на допитливість, а потім набула би характеру справжнього пізнавального процесу, прагнення до розкриття сутності досліджуваних явищ, причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей.

Усе це свідчить про те, що необхідно урізноманітнити навчальну діяльність студентів, що в значній мірі буде сприяти формуванню в них позитивної мотивації до навчання, розвитку їхніх творчих здібностей і активної пізнавальної діяльності.

Творчі здібності формуються протягом усього життя людини. Організуючи розвиток творчих здібностей студентів, слід виходити з відомих психолого-педагогічних положень про те, що: здібності особистості виявляються і формуються в діяльності; особистість може набути навичок творчості навіть у дуже ранньому віці; розвиток особистості не відбувається за пасивного споглядання нею навчального процесу; основним стимулом розвитку здібностей особистості, у тому числі й творчих, є інтерес.

Аналіз досвіду роботи викладачів, власних спостережень дає змогу виділити низку труднощів, що гальмують розвиток творчих здібностей особистості. Найвагомішими серед них є психолого-гносеологічні, які ґрунтуються на "здоровому глузді", інерції думки, стереотипності мислення.

Розвитком творчості й узагалі творчим процесом керувати важко. Вплинути на організацію такої діяльності можливо, лише створивши для цього відповідні умови, а саме: 1) проводити навчання в атмосфері взаєморозуміння, співтворчості, сприймаючи кожного студента як особистість; 2) пріоритетною має стати діалогічна форма ведення занять, коли студенти мають змогу самостійно мислити, вносити пропозиції, набувають навичок відстоювати свою думку; 3) на заняттях доцільно створювати ситуації вибору і давати можливість студентам здійснювати цей вибір [10].

Навчальний процес поєднує репродуктивну та перетворювальну діяльність студентів. При цьому творчий характер має така перетворювальна діяльність, коли постає потреба застосувати знання у новій ситуації або скористатися відомими способами вирішення проблеми.

Метод творчих завдань, які виступають активним засобом активної роботи мислення, напруження пам'яті, актуалізації накопичених знань, є основним у процесі формування досвіду перетворювальної діяльності. Певна послідовність творчих завдань зумовлюється рівнем їх складності, який співвідноситься з певним етапом пізнавального процесу.

На заняттях використовувались творчі індивідуальні завдання чотирьох типів: 1) завдання які розвивають допитливість і допомагають визначити невідповідність, формувати проблемні запитання; 2) завдання на розвиток аналітичних здібностей, вміння оригінально мислити, обґрунтовувати власні ідеї; 3) завдання, які сприяють формуванню незалежних власних суджень; 4) завдання, які сприяють розвитку фантазії.

Під час виконання творчих завдань враховувались індивідуальні особливості студентів. Диференціація проявляється у рівні складності завдань, які вони виконують, рівні допомоги викладача або наданні їм повної самостійності. Такі завдання формують навички самостійної діяльності.

Завдяки використанню різних типів та видів творчих завдань можна впливати на розвиток творчих здібностей особистості.

Значний ефект у розвитку творчих здібностей дає фрагментарне використання на заняттях різнорівневих тестових завдань для стимулювання процесів мислення.

У процесі роботи активізується діяльність кожного студента, створюються передумови переходу від пасивного сприйняття до активного мислення. Уміння творчо використовувати здобуті знання є соціальною цінністю, оскільки допомагає людині виконувати суспільні й професійні функції, швидко адаптуватись до нових умов, сприяє гнучкому переходу від одного виду діяльності до іншого. В умовах прискореного науково-технічного прогресу це вміння стає нагальною суспільною необхідністю, тому що сучасна школа відчуває потребу вже не стільки в простих навичках розумової праці людини, скільки в її творчих здібностях.

Отже, активізація пізнавальної діяльності на заняттях це одна з головних доріг підвищення ефективності вчення. Велике значення з точки зору активізації мислення тих студентів має: програмоване і проблемне вчення, практична спрямованість навчання, ігрова дія і творчий характер навчання, різноманітність комунікацій, використання знань і досвіду студентів, групова форма організації їх роботи,

залученні до процесу всіх органів чуття, діяльнісний підхід до навчання, рух і рефлексія. Кінцева мета – створити таку атмосферу навчання, при якій студенти спільно з викладачем активно працюють, свідомо роздумують над процесом навчання, відстежують, підтверджують, спростовують або розширюють наші знання, нові ідеї, відчуття аבודумки про навколишній світ. Як провідні принципи навчання в даний час розглядаються принципи самостійної активності і усвідомленості пізнання, тому в масовій практиці повинні використовуватися активні форми і методи вчення. Для формування ключових компетенцій необхідно вибрати таку технологію навчання, при якій студенти велику частину часу працюють самостійно, вчаться плануванню, організації, самоконтролю і оцінці своїх дій і діяльності в цілому.

Отже, розвиток пізнавальної активності студентів за допомогою використання сучасних педагогічних технологій надає можливості реалізації інтерактивних, проблемних технологій, використання інформаційно-комунікаційних технологій, Інтернет ресурсів, електронних підручників. Заняття із застосуванням сучасних педагогічних технологій – це якісно новий тип заняття, на якому викладач погоджує методикау вивчення нового матеріалу з методикою вживання сучасних технологій, дотримуючи спадкоємність по відношенню до традиційних педагогічних технологій.

Література

1. Амонашвили Ш. А. Основания педагогика сотрудничества / Ш. А. Амонашвили // Новое педагогическое мышление. – 1989. – №5. – С. 144–177.
2. Астахова В.И. Стратегия гуманизма: монография. (из опыта работы научно-учебного комплекса НТУ „ХПИ” - ХГУ „НУА”) / В.И. Астахова, А.С. Пономарев. – Харьков: Изд-во НУА, 2004. – 212 с.
3. Андреев А. Гуманитарная педагогика в высшей школе / А. Андреев // Высшее образование в России. – 2008. – № 65. – С. 119–127.
4. Алексюк А.М. педагогика вищої школиукраїни. Історія. Теорія: Підручник / Алексюк А.М. – к.: либідь, 1998. – 560 с.
5. Ананьев Б.Г. избранные психологические труды. Ч.1 / Ананьев Б.Г. – М.: педагогика, 1980. – 230 с.
6. Богословский В.В.общая психология: учеб. Пособие для студентов пед. Институтов / Богословский В.В. — М.: просвещение, 1981. — 383 с.
7. Бодалев А.А. личность и общение / Бодалев А.А. – М.: международная педагогическая академия, 1995. – 328 с.
8. Бодалев А. А. Психология общения. Избранные психологические труды / Бодалев А. А. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: узд-во НПО «МОДЭК», 2002. – 320 с.
9. Бочарова В.Г. социальная педагогика: диалог науки и практики / В.Г. Бочарова // педагогика. – 2003. – №9. – С. 4.

10. Бондаренко В.В. методологічні та теоретичні умови виховання гуманітарно-технічної еліти / В.В.Бондаренко // науково-методичний журнал. – 2003. – №65. – С. 84.
11. Бех І.Д. виховання підростаючої особистості на засадах нової методології / І.Д. Бех // педагогіка і психологія. – 1999. – №3. – С. 5– 14.
12. Богданова І.М. професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: автореф. Дис. На здобуття наук. Ступеня д-ра пед. Наук: спец. 13.00.04 / І. М. Богданова. – К., 2003. – 38 с.
13. Болт г. Дж. Практическое руководство по управлению сбытом / г. Дж. Болт; [пер. с англ.] – М.: Экономика, 1991. – 307 с.
14. Вірна Ж.П. професійна ідентифікація: побудова і валідація тесту кольорових відношень (для діагностики усвідомлення професійного образу) / Ж.П. Вірна // практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №3. – С. 35-38.
15. Варданян Ю.В. Стрoение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием: (на материале подготовки педагога и психолога): дисс. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Варданян Юрий Владимирович. – М., 1998. – 353 с.

УДК 37.013: 378.035

Пономарьов О. С.

ФЕНОМЕН ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОСТОРІ ЦІННОСТЕЙ ОСВІТИ

Проаналізовано аксіологічні аспекти педагогічної культури. Розглянуто систему цінностей освіти. Показано роль і місце педагогічної культури у просторі цих цінностей. Виявлено сутність і характер взаємозв'язків і взаємовпливу між системою цінностей освіти та загальною і професійною культурою викладача та прояв цих взаємозв'язків в показниках якості його педагогічної діяльності.

Ключові слова: *освіта, педагогічна культура, виховання, особистісний розвиток, життєві цінності, цінності освіти..*

Проанализированы аксиологические аспекты педагогической культуры. Показаны роль и место педагогической культуры в пространстве этих ценностей. Выявлены сущность и характер взаимосвязей и взаимовлияния между системой ценностей образования, общей и профессиональной культурой преподавателя и проявление этих взаимосвязей в показателях качества его педагогической деятельности.

Ключевые слова: *образование, педагогическая культура, воспитание, личностное развитие, жизненные ценности, ценности образования.*

The axiological aspects of pedagogical culture are analyzed. The role and place of culture in the educational space of these values is showing. Revealed the essence and nature of the relationship and interaction between the values of education, general and professional culture of the teacher and the manifestation of these relationships in terms of the quality of its teaching.

Key words: *education, pedagogical culture, education, personal development, life values, values of education.*

Вступ. Ті стрімкі зміни, які відбуваються сьогодні практично в кожній сфері суспільного буття, зумовлюють появу принципово нових завдань, що постають перед системою освіти. Крім традиційних завдань з підготовки кадрів фахівців для національної економіки, науки і культури постає ще й задоволення освітніх потреб особистості студента, посилюється значення допомоги йому у вибудовуванні